

Afwijkende Platbuik (*Libellula depressa*)

Pim Edelaar

In augustus 1995 heb ik een stuk voor het NRC/Handelsblad geschreven over de eerste waarneming van *Hemianax ephippiger* in Nederland. Naar aanleiding daarvan kwamen er via de Landelijke Ruimte van de NJN veel waarnemingen van lezers van vermeende *Hemianax* bij mij binnen.

De meeste lezers refereerden hierbij naar de nogal summiere beschrijving die ik had gegeven: een grote bruine libel met een blauwe vlek op het achterlijf. Helaas bleek deze beschrijving aan nog wel meer libellen dan *Hemianax* te voldoen. Zo kreeg ik meerdere waarnemingen van (naar de beschrijvingen en soms ook foto's te oordelen) *Anax imperator*, een aantal *Aeshna*'s en een *Libellula depressa*.

Echter, deze laatste waarneming vormde wel een bijzonder exemplaar. Inderdaad toonde de foto (die ik naar aanleiding van de beschrijving had opgevraagd) een bruine libel met een blauwe vlek op ongeveer het midden van het achterlijf. Om nauwkeuriger te zijn, de segmenten 5, 6 en 7 waren helder lichtblauw berijpt, zoals dat ook behoort bij uitgekleurde mannetjes van *Libellula depressa*. Alleen de andere segmenten waren diep donker bruin, terwijl normaal de segmenten 2 t/m 9 ook blauw berijpt zijn. In dit specifieke geval heb ik nog gedacht aan een afwijkend gekleurd (oud) vrouwtje, zoals je dat bijvoorbeeld wel eens bij bijvoorbeeld *Orthetrum cancellatum* of *Sympetrum*s ziet. Alleen zijn deze vrouwen vaak vaag mannelijk (blauw of rood) gekleurd op dezelfde plaatsen als uitgekleurde mannetjes, en is de kleuring niet heel scherp beperkt tot slechts enkele segmenten. Tevens, de libel is waargenomen half juli, hetgeen niet echt laat is (vliegtijd begin mei tot half augustus). Ook zijn de vleugels nog erg onbevuild en geheel intact, wat je niet zou verwachten bij een oud afgevoegen vrouwtje. De achterlijfsaanshangselen lijken op die van een mannetje. Als laatste zijn er alleen kleine gele vlekken op de zijkanten van de segmenten 4 t/m 7 te zien, terwijl een vrouwtje grotere en meer gele vlekken behoort te vertonen.

Zelf heb ik nooit eerder een zo duidelijk afwijkende uitgekleurde libel gezien. Ook Askew (1988) en Geijskes & van Tol (1983) beschrijven geen variatie in het aantal berijpte segmenten bij mannetjes, en een aantal afbeeldingen uit veldgidsjes tonen allen het stereotype beeld. Gelukkig betrof het geen afwijking aan cruciale determinatie kenmerken, en het doorlopen van bijvoorbeeld de ODON-tabel (de Groot, Reinboud & Wasscher 1993) leverde geen problemen op. Toch lijkt het de moeite om bij een onbekende libel de mogelijk van een afwijkend exemplaar in het achterhoofd te houden, en alle genoemde kenmerken uit de tabel te controleren. Afgaan op slechts één kenmerk vergroot de kans op een foute determinatie, wat natuurlijk zonde is.

Zo trof ik onlangs weer een aantal afwijkende libellen aan, dit maal *Enallagma cyathigerum*. Het betrof hier exemplaren met een smalle of zelfs onderbroken schouderstreep, en soms extreem veel zwarte tekening op het achterlijf. Eén exemplaar zou met sommige tabellen zelfs tot *Coenagrion hylas* bestempeld moeten worden! Ik ben dan ook erg geïnteresseerd in soortgelijke waarnemingen van andere mensen. Ik zou het dan ook zeer op prijs stellen als mensen hun ervaringen of foto's zouden willen beschrijven en opsturen, zodat ik in de toekomst hier een review over zou kunnen schrijven. Tevens zullen deze afwijkingen kunnen bijdragen aan de correcte beoordeling van waarnemingen door de Commissie Waarnemingen Nederlandse Odonata (CWNO), waar ik zelf ook deel van uitmaak. Alvast mijn hartelijke dank.

Rijksstraatweg 132-A
9752 BL, Haren

Literatuur

- Askew, R.R., 1988. The Dragonflies of Europe. Harley Books, Essex.
- Geijskes, D.C. & J. van Tol, 1983. De Libellen van Nederland (*Odonata*). Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.
- de Groot, T., W. Reinboud & M. Wasscher, 1993. ODON-tabel voor het op naam brengen van libellen zonder te vangen. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.